

۴۱ درصد بودجهٔ شرکت‌های دولتی دست زیان‌ده‌ها، ۸۰ درصد زیان‌ده‌ها در اختیار ۴ وزارتخانه

جراحی را از دولتی‌ها شروع کنید

یامیند رحیمی
چیرنگار گروه اقتصاد

هفته گذشته مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور لایحه بودجه ۱۴ هزار و ۴۴۱ هزار میلیارد تومانی را تقدیم مجلس شورای اسلامی کرد. از این لایحه حدود۸ هزار و ۸۹۷همت به بودجه شرکت‌های دولتی اختصاص دارد. ماهیت بودجه شرکت‌های دولتی با بودجه عمومی تفاوت اساسی دارد و این بخش عمدتاً به فعالیت‌های تولیدی و فروش کالا و خدمات مربوط می‌شود. هرچند بودجه این شرکت‌ها به مجلس ارائه می‌شود، اما به دلیل محدودیت زمان، امکان بررسی تفصیلی آن معمولاً فراهم نیست. اما اهمیت بررسی بودجه شرکت‌های دولتی از آن جهت است که بخش قابل توجهی از ناترازی‌های حوزه‌هایی همچون برق، آب، گاز، آرد و نان و سایر کالاها و خدمات عمومی در بودجه این شرکت‌ها منعکس می‌شود. براین اساس، اگرچه بودجه شرکت‌های دولتی کمتر در کانون توجه افکار عمومی و نمایندگان مجلس قرار می‌گیرد، اما پیامدهای ناترازی ناشی از عملکرد این شرکت‌ها، هم در بودجه سالانه کشور نمود پیدا می‌کند و هم از طریق سرریز به نظام بانکی، به تشدید ناترازی‌های مالی منجر می‌شود. از این رو، بررسی دقیق این بخش از بودجه اهمیت ویژه‌ای دارد.

بررسی‌های «فرهنتگان» نشان می‌دهد از بودجه ۸ هزار و ۸۹۷ هزار میلیارد تومانی شرکت‌های دولتی در سال آینده حدود۳ هزار و ۶۳۹ هزار میلیارد تومان به شرکت‌های زیان‌ده اختصاص دارد؛ رقمی که بیانگر سهم ۴۱ درصدی شرکت‌های زیان‌ده از کل بودجه این بخش است. امسال برخلاف سال‌های گذشته، اطلاعات مربوط به شرکت‌های دولتی زیان‌ده با دقت بیشتری ارائه شده است، به گونه‌ای که تعداد این شرکت‌ها ۹۵ مورد اعلام شده که عمده آن‌ها در بخش‌های اقتصادی و پس از آن در حوزه‌های فرهنگ، گردشگری، رفاه اجتماعی و بانک‌ها فعالیت دارند. این در حالی است که در لایحه بودجه سال‌های ۱۴۰۴ و ۱۴۰۳ مدیران دولتی تنها ۱۵ شرکت را زیان‌ده معرفی کرده بودند، اما بررسی‌های دیوان محاسبات نشان داد تعداد واقعی شرکت‌های زیان‌ده در سال گذشته ۱۳۹ مورد بوده است. واقع‌گرایی و ارائه اطلاعات شفاف درباره عملکرد شرکت‌های دولتی از این منظر اهمیت دارد که سیاست‌گذاران را نسبت به پرهیز از ارائه وعده‌های غیر قابل تحقق آگاه می‌سازد و آن‌ها را به اتخاذ رویکردی واقع‌بینانه‌تر و عملی‌تر برای کاهش رفیع ناترازی‌های مالی کشور سوق می‌دهد.

۸۴ درصد بودجه شرکت‌های دولتی در دست وزارت اقتصاد، نفت و نیرو

براساس لایحه پیشنهادی دولت، در سال ۱۴۰۵ رقم بودجه شرکت‌های دولتی ۸ هزار و ۸۹۷ هزار میلیارد تومان است. در لایحه بودجه بخشی با عنوان بودجه شرکتی نیز درج شده که بررسی آن جالب توجه است. براساس این آمارها، بدون در نظر گرفتن شرکت‌های زیرمجموعه وزارت دفاع، وزارت اقتصاد بزرگ‌ترین سهم را از بودجه شرکت‌های دولتی به خود اختصاص داده است؛ به طوری که سهم بودجه شرکتی این وزارت‌خانه بالغ بر ۳۸٫۹ درصد از کل بودجه شرکت‌های دولتی است.

پس از وزارت اقتصاد، وزارت نفت با ۳۶٫۱ درصد سهم در رتبه دوم قرار دارد. به طور دقیق‌تر می‌توان گفت وزارت اقتصاد و وزارت نفت در حدود۷۵ درصد بودجه شرکت‌های دولتی را در اختیار دارند. وزارت نیرو نیز با ۹٫۱ درصد سهم از کل بودجه شرکت‌های دولتی در رتبه سوم و وزارت جهاد کشاورزی با ۴٫۸ درصد سهم در رتبه چهارم قرار دارد. با احتساب سهم ۹٫۱ درصدی وزارت نیرو می‌توان گفت نزدیک به ۸۴ درصد بودجه شرکتی در دست سه وزیر اقتصاد، نفت و نیرو است. پنجمین بخش با بیشترین بودجه دریافتی برای بخش شرکتی نیز وزارت راه و شهرسازی است. براساس نمودار وزارت صمت با ۲٫۸ درصد سهم آخرین ارگان دولتی مرتبط با اقتصاد به شمار می‌رود که بودجه شرکتی در اختیار دارد.

وزارت بهداشت به عنوان ارگان دولتی که به اقتصاد مرتبط نیست بیشترین سهم را در میان حوزه‌های غیراقتصادی دارد؛ به بیان بهتر این بخش ۲٫۶ درصد سهم از بودجه شرکت‌های دولتی در سال ۱۴۰۵ را در اختیار دارد. از سوی دیگر نیز وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات با ۰٫۸ درصد سهم در رتبه بعدی قرار دارد. وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی نیز ۰٫۴ درصد از سهم بودجه شرکتی در اختیار خواهد داشت. ردیف کمترین سهم‌ها از بودجه شرکت‌های دولتی از وزارت کشور آغاز می‌شود که سهم آن در حدود ۰٫۰۵ درصد برآورد می‌شود. وزارت ارشاد و وزارت میراث فرهنگی نیز هرکدام چیزی در حدود ۰٫۰۱ درصد و وزارت آموزش و پرورش و وزارت ورزش و جوانان نیز هرکدام نزدیک به ۰٫۰۴ درصد سهم را به خود اختصاص داده‌اند.

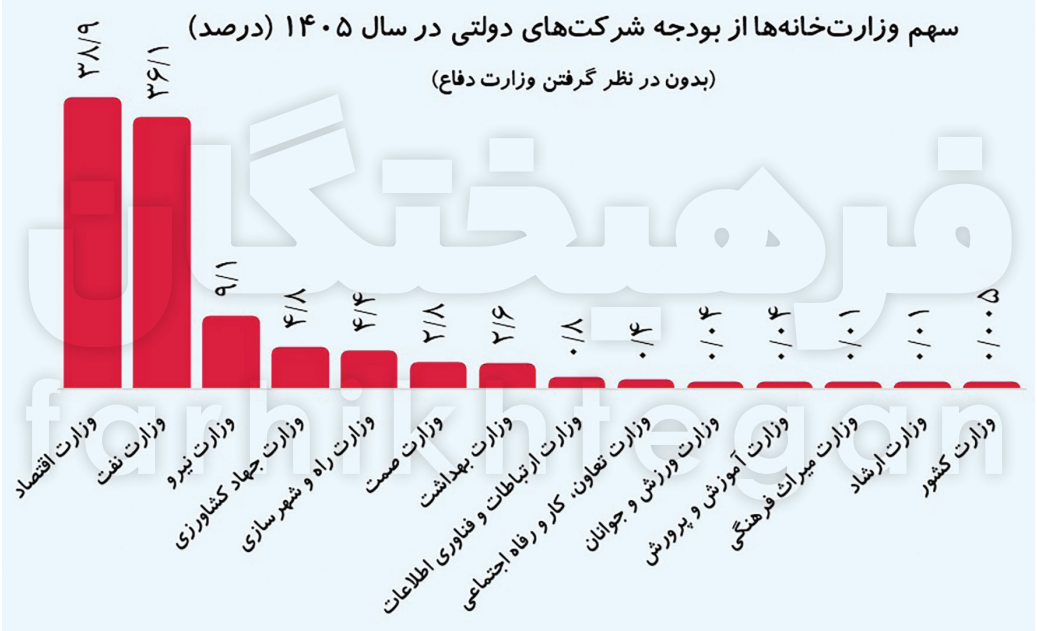
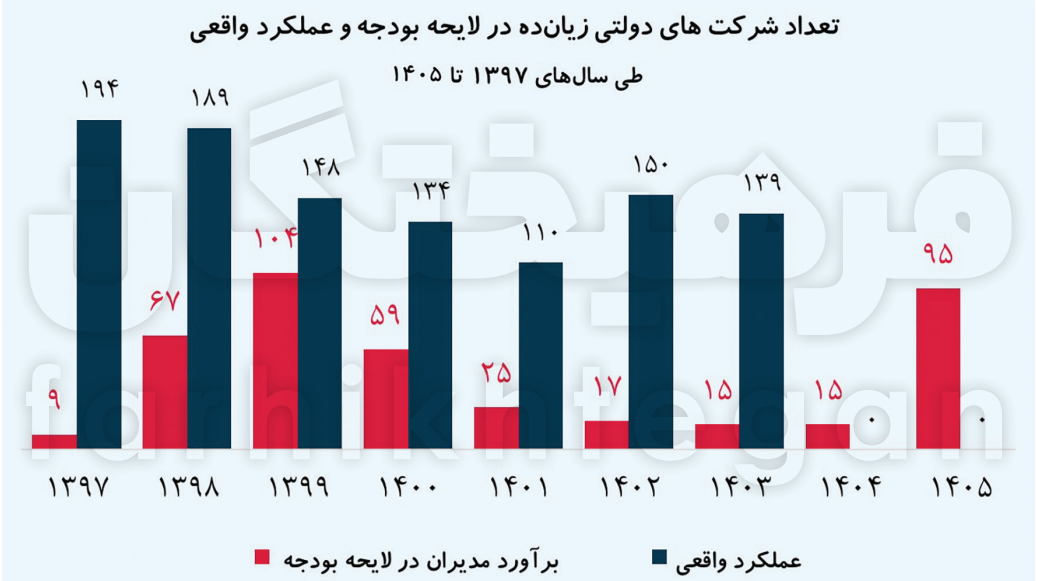
سهم ۴۱ درصدی زیان‌ده‌ها از بودجه شرکت‌های دولتی

بررسی وضعیت عملکرد شرکت‌های دولتی، اعم از شرکت‌های سودده، سر به

سر و زیان‌ده نشان می‌دهد که از مجموع منابع و مصارف این شرکت‌ها، حدود ۴۱ درصد از آن مربوط به شرکت‌های زیان‌ده است. به بیان دیگر، از کل ۸ هزار ۸۴۹ همت منابع و مصارف شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و موسسات انتفاعی وابسته به دولت، سهم شرکت‌های سودده و سر به سر ۵ هزار و ۲۵۶ همت بوده و ۳ هزار و ۶۳۹ همت آن صرف شرکت‌های زیان‌ده شده است. این آمار به‌وضوح نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از منابع عمومی صرف شرکت‌هایی شده که بازدهی منفی داشته‌اند. به عبارت دقیق‌تر، تقریباً ۵۹ درصد از شرکت‌های دولتی در دوره مورد بررسی توانسته‌اند به سود یا وضعیت سر به سر دست یابند، درحالی‌که ۴۱ درصد باقی مانده زیان‌ده بوده و به نوعی فشار مالی بر منابع دولت وارد کرده‌اند. این داده‌ها اهمیت بررسی دقیق‌تر عملکرد و مدیریت شرکت‌های دولتی را برای بهبود بهره‌وری و کاهش زیان‌های ناشی از ناکارآمدی نشان می‌دهد و ضرورت اتخاذ سیاست‌های اصلاحی را برجسته می‌سازد.

بودجه ۳۶۰۰ همتی شرکت‌های زیان‌ده

لایحه بودجه سال ۱۴۰۵ نشان می‌دهد که از میان کل شرکت‌های دولتی، ۹۵ شرکت زیان‌ده خواهند بود و بودجه این شرکت‌ها عملاً بیش از ۳۶۰۰ همت است. بررسی جزئی‌تر این آمار نشان می‌دهد که از میان این ۹۵ شرکت زیان‌ده، ۸۶ شرکت در حوزه امور اقتصادی فعالیت دارند و بخش عمده زیان‌ها مربوط به این گروه است. علاوه بر آن، ۴ شرکت مربوط به حوزه فرهنگ، تربیت بدنی و گردشگری بوده و ۲ شرکت نیز در حوزه رفاه اجتماعی فعالیت می‌کنند که هر یک به‌نوعی در تولید زیان نقش داشته‌اند. سه مجموعه باقی مانده نیز بانک‌هایی هستند که در دوره مورد بررسی زیان‌ده بوده‌اند و نشان‌دهنده فشار مالی وارد بر نظام بانکی و منابع عمومی دولت هستند. این داده‌ها به‌وضوح نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از شرکت‌ها و مؤسسات دولتی زیان‌ده هستند و ضرورت توجه به مدیریت، نظارت و اصلاح ساختار این شرکت‌ها بیش از پیش احساس می‌شود.

۴ شرکت زیان‌ده حوزه فرهنگ

یکی از نکات قابل توجه در لایحه بودجه ۱۴۰۵ مربوط به شرکت‌های حوزه امور فرهنگ، تربیت بدنی و گردشگری است. به بیان بهتر ۴ شرکت زیان‌ده در این بخش شامل سازمان گردشگری جمهوری اسلامی، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی، شرکت سهامی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و شرکت سهامی انتشارات سروش می‌شود. در حوزه امور رفاه اجتماعی نیز ۲ شرکت، یعنی سازمان بیمه سلامت ایران و سازمان خدمات درمانی نیروهای مسلح زیان‌ده اعلام شده‌اند.

۴۶۸ همت زیان شرکت‌های دولتی در سال ۱۴۰۳

دیوان محاسبات کشور ۲۴ آذرماه از نتایج حسابرسی نظارتی صورت‌های مالی شرکت‌های دولتی خبر داد. به این ترتیب به اهتمام حسابرسان این نهاد نظارتی صورت‌های مالی تمام شرکت‌های دولتی (۳۴۲ مورد) و (۲۹۸ مورد از شرکت‌های شبه‌دولتی، در اجرای جز (۱) بند «ح» تبصره (۳) قانون بودجه ۱۴۰۳، مورد بررسی قرار گرفت. بررسی صورت‌های مالی شرکت‌های دولتی و شبه دولتی نشان داد عملکرد واقعی شرکت‌های دولتی با برآورد‌های بودجه‌ای فاصله معنادار داشته و ۱۳۹ شرکت دولتی در مجموع ۴۶۸ هزار میلیارد تومان زیان ثبت کرده‌اند و ۳۷۰ شرکت شبه‌دولتی نیز زیان ده‌شاسایی شده‌اند.

۹۵ شرکت زیان‌ده برای سال ۱۴۰۵

بررسی لایحه بودجه شرکت‌های دولتی در سال ۱۴۰۵ نشان می‌دهد طی سال آینده ۹۵ شرکت دولتی زیان‌ده خواهند بود. مقایسه این تعداد با تعداد اعلام شده در لایحه‌های سال‌های قبل نشان‌ای از حرکت دولت به سمت شفافیت مالی بیشتر است. چراکه بررسی روند اعلام شرکت‌های زیان‌ده در سال‌های گذشته و نشان می‌دهد همواره فاصله قابل توجهی بین تعداد اعلام شده توسط دولت در لایحه بودجه با تعداد واقعی شرکت‌های زیان‌ده در عملکرد وجود داشته است. ■ در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ تعداد شرکت‌های زیان‌ده ۱۵ شرکت عنوان شده است.

- طی سال ۱۴۰۳ تعداد ۱۳۹ شرکت دولتی در مجموع ۴۶۸ هزار میلیارد تومان زیان ثبت کرده‌اند. این در حالی است که در لایحه بودجه سال ۱۴۰۳ تنها ۱۵ شرکت زیان‌ده اعلام شده است.
- در سال ۱۴۰۲، لایحه بودجه ۱۷ شرکت زیان‌ده ذکر کرده بود؛ اما تعداد واقعی حدود ۱۵۰ شرکت برآورد شد.
- در سال ۱۴۰۱، دولت تنها ۲۵ شرکت را زیان‌ده اعلام کرد، درحالی که ۱۱۰ شرکت واقعاً زیان‌ده بودند.
- سال ۱۴۰۰، ۵۹ شرکت زیان‌ده اعلام شد؛ اما تعداد واقعی ۱۳۴ شرکت بود.
- در سال ۱۳۹۹، تعداد اعلامی ۱۰۴ شرکت بود؛ اما ۱۴۸ شرکت زیان‌ده شناسایی شدند.
- در سال ۱۳۹۸، ۶۷ شرکت اعلام شد، درحالی که تعداد واقعی ۱۸۹ شرکت بود.
- سال ۱۳۹۷، کمترین عدد اعلام شد؛ تنها ۹ شرکت از سوی دولت عنوان شده بود؛ اما در واقع ۱۹۴ شرکت زیان‌ده بودند.
- باتوجه به این روند، اعلام ۹۵ شرکت زیان‌ده برای سال ۱۴۰۵ می‌تواند گامی مهم در جهت شفافیت و واقع‌بینی دولت تلقی شود. این اقدام نه تنها به بهبود مدیریت مالی شرکت‌های دولتی کمک می‌کند، بلکه زمینه را برای برنامه‌ریزی دقیق‌تر، اصلاح ساختارها و کاهش زیان‌ها فراهم می‌آورد.

چرا شرکت‌های دولتی زیان‌ده می‌شوند؟

شرکت‌های دولتی به‌عنوان نهادهای اقتصادی با مسئولیت‌های گسترده نقش حیاتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور ها ایفا می‌کنند. این شرکت‌ها معمولاً در حوزه‌های مختلف فعالیت می‌کنند و به‌عنوان ابزار اجرای سیاست‌های دولتی، تأثیر مستقیمی بر زندگی روزمره مردم دارند؛ اما نکته مهم، حضور این شرکت‌ها نیست؛ بلکه کارایی و بازدهی آن‌هاست که تعیین‌کننده سودآوری و تأثیر مثبت آن‌ها بر اقتصاد کشور است. بررسی هانشان می‌دهد پنج عامل اصلی باعث زیان‌دهی شرکت‌های دولتی می‌شود:

۱ قیمت‌گذاری دستوری

یکی از مهم‌ترین دلایل زیان‌ده شدن شرکت‌های دولتی، تعیین قیمت‌های تکلیفی است؛ به‌ویژه قیمت‌هایی که برخلاف منطق تولید تعیین می‌شوند. عرضه کالا و خدمات با نرخ‌های بسیار پایین، نه تنها بسیاری از شرکت‌ها را زیان‌ده کرده و آن‌ها را در آستانه ورشکستگی قرار داده، بلکه منابع عمومی را به‌صورت ناعادلانه به گروه‌های پردرآمد و ذی‌نفوذ منتقل می‌کند.

۲ کسر هزینه‌ها از سود

دولت بخش‌هایی از سود شرکت‌های دولتی را تحت عناوین مختلف، از جمله بودجه پژوهشی و فرهنگی، به خزانه‌داری کل کشور واریز می‌کند. این برداشت‌ها، اگرچه قانونی هستند؛ اما باعث کاهش سرمایه و توان مالی شرکت‌ها شده و آن‌ها را به سمت زیان‌دهی سوق می‌دهد.

۳ هزینه‌های بالای سربار

حجم بالای استخدام و هزینه‌های جانبی شرکت‌ها نیز عامل مهمی در کاهش سودآوری است. برای مثال، یکی از مسئولان دولت روحانی (عضاوسنه) نقل کرده که یک شرکت دولتی که می‌توان آن را با ۵۰۰ نفر اداره کرد، با فشار برخی نهادهای ۱۵ هزار نفر نیرو دارد. این افزایش نیروهای غیرضروری، هزینه‌ها را بالا برده و کارایی را کاهش می‌دهد.

۴ وظایف حاکمیتی و غیرتجاری

بسیاری از شرکت‌های دولتی به دلیل انجام وظایف حاکمیتی و غیرتجاری، با هدف خدمات‌رسانی اجتماعی اداره می‌شوند، نه بارو یکرد اقتصادي. نمونه‌هایی از این شرکت‌ها شامل مجموعه‌های فرهنگی، ورزشی و رفاه اجتماعی است. این تمرکز بر خدمات غیرانتفاعی، ارزش افزوده اقتصادی را کاهش داده و شرکت‌ها را به سمت زیان‌دهی هدایت می‌کند.

۵ رددیون و واگذاری به نهادهای غیرتخصصی

برخی شرکت‌های دولتی به‌عنوان بخشی از دروین، از وزارتخانه‌ها و نهادهای تخصصی به دستگاه‌های غیرتخصصی مانند وزارت رفاه یانیه‌اها واگذار شده‌اند. مدیریت این شرکت‌ها توسط افراد غیرمتخصص، کاهش کارایی و بهره‌وری را به همراه داشته و به زیان‌دهی آن‌ها منتهی است. به عنوان مثال، وزارت نیرو علاوه بر مسئولیت‌های گسترده خود، باید مدیریت هزار شرکت و سه هزار هیئت‌مدیره را نیز بر عهده بگیرد، و وضعیتی که عملکرد شرکت‌ها را تحت تأثیر قرار داده است. در مجموع، این عوامل نشان می‌دهد زیان‌دهی شرکت‌های دولتی ریشه در ساختار مدیریتی، سیاست‌های دولتی و نحوه اداره آن‌ها دارد و اصلاح این رویه‌ها می‌تواند به افزایش بهره‌وری و کاهش زیان‌ها کمک کند.

فرهنتگان

فرهنتگان

فرهنتگان

ایران و چین در زنجیرهٔ ارزش خودروهای برقی

هم‌نشینی منابع خام و رؤیای صنعت پیشرفته

مزیت راهبردی برای چین ایجاد می‌کند، بلکه جایگاه ایران را نیز به‌طور بنیادین تغییر می‌دهد؛ کشوری که بیش‌تر صرفاً بازاری تحت تحریم و مصرفی تلقی می‌شد، اکنون می‌تواند به‌شریکی راهبردی در زنجیره ارزش خودروهای برقی ارتقا یابد. این تحول، به‌شرط برنامه‌ریزی دقیق و سرمایه‌گذاری هوشمند، فرصتی بی‌نظیر برای ایران فراهم می‌کند تا از خام‌فروشی فراتر رفته و در مراحل بالاتر زنجیره ارزش، از جمله فراوری مواد معدنی و تولید باتری، نقش آفرینی کند. در نهایت، این همکاری نشان می‌دهد که منابع طبیعی ایران می‌توانند نه تنها ارزش اقتصادی، بلکه نفوذ ژئوپلیتیکی و صنعتی کشور را نیز افزایش دهند و مسیر توسعه پایدار و صنعتی را تسریع کنند.

میان فرصت توسعه و سایه وابستگی

چشم‌انداز همکاری ایران و چین در صنعت خودروهای برقی می‌تواند فراتر از مونتاژ ساده خودرو و حرکت کند و به ایجاد کارخانه‌های فراوری مواد معدنی و حتی گیگافکتوری‌های مشترک تولید باتری منتهی شود. چنین توسعه‌ای فرصت‌های گسترده‌ای برای انتقال فناوری، ایجاد اشتغال و شکل‌گیری یک اکوسیستم صنعتی نوین در ایران فراهم می‌کند و می‌تواند کشور را از مرحله خام‌فروشی به تولید ارزش افزوده بالاتر ارتقا دهد. با این حال، این مسیر بدون چالش نیست. تحریم‌های ثانویه آمریکا، موانع بوروکراتیک داخلی، بی‌ثباتی مقرراتی و نگرانی از شکل‌گیری وابستگی اقتصادی جدید، موانع جدی پیش‌روی این همکاری محسوب می‌شوند. موفقیت این مشارکت، وابسته به توانایی ایران در مدیریت هوشمندانه این ریسک‌ها و تثبیت منافع خود در قالب انتقال فناوری، توسعه زیرساخت‌ها و ایجاد ارزش افزوده صنعتی است. اگر ایران بتواند این اهداف را محقق کند، همکاری با چین می‌تواند نمونه‌ای

انرژی نو، چهارچوبی دقیق برای دستیابی به تسلط بر صنعت خودروهای برقی و فناوری‌های مرتبط ارائه کرده‌اند. این برنامه‌ها پتانسیل‌های گسترده سرمایه‌گذاری‌های دولتی در زیرساخت‌های شارژ و حمایت‌ها هم‌فکند از شرکت‌های پیشرو مانند BYD و CATL. چسبن را به قدرتی بلامنازع در تولید باتری و خودروهای برقی تبدیل کرده‌اند و توانسته‌اند بازار داخلی عظیم و رقابتی را شکل دهند. این موفقیت‌ها به پکن امکان داده‌اند تا در زنجیره ارزش جهانی خودروهای برقی نفوذ گسترده‌ای پیدا کند و فناوری‌های کلیدی شامل باتری، موتور و سیستم‌های کنترل الکترونیکی را در دست گیرد. با این حال، این ماشین عظیم صنعتی برای حرکت، به منابعی حیاتی وابسته است که در داخل چین به اندازه کافی موجود نیستند. لیتیم، مس، نیکل و سایر فلزات حیاتی، ستون فقرات باتری‌های برقی را تشکیل می‌دهند و تأمین پایدار آن‌ها بدون واردات ممکن نیست. در شرایط رقابت ژئوپلیتیک شدید با آمریکا و فشارهای تحریمی، این وابستگی به منابع خارجی دیگر صرفاً یک مسئله اقتصادی نیست، بلکه به یک دغدغه امنیتی استراتژیک برای چین تبدیل شده و سیاست‌گذاران را به جست‌وجوی شرکای مطمئن و تأمین‌کنندگان جایگزین سوق داده است.

ایران؛ پیوند منابع طبیعی با زنجیره جهانی EV

در این مرحله، ایران به‌عنوان یک بازیگر بالقوه در معادله جهانی خودروهای برقی مطرح می‌شود. ذخایر غنی و متنوع معدنی این کشور، از جمله مس، روی و لیتیم، آن را به یکی از مناطق جذاب برای تأمین مواد اولیه حیاتی باتری‌های برقی تبدیل کرده است. برای چین، همکاری با ایران به معنای دسترسی به منابعی است که از نفوذ ژئوپلیتیک غرب دور مانده‌اند و می‌توانند امنیت زنجیره تأمین را تضمین کنند. این اتحاد نه تنها

مدیر مسئول:

محمد امین ایمانجانی

قائم مقام مدیر مسئول:

مسعود فروغی

سر دبیر:

محمد زعیم‌زاده

تلفن و فکس:

۰۲۱) ۶۲۹۹۹۴۹۵

کد پستی:

۱۱۳۵۶۳۳۸۱۶

چاپ:

چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی

نشانی:

خیابان حافظ، پایین‌تر از جمهوری

رویموی ساختمان بورس

ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم